

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Резюме. У статті розглянуто характеристики навчальної діяльності студентів педагогічних спеціальностей, що сприяють їх професійному становленню. Обґрунтовується значення системи неперервної педагогічної освіти як інтегрованого об'єднання освітніх інститутів, що забезпечують якісну професійну підготовку майбутніх учителів.

Ключові слова: знанневий підхід, неперервна освіта, особистісно орієнтований підхід, підготовка учителів, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку соціально-виробничих відносин вимагає підготовки фахівців нового покоління, які творчо підходять до розв'язання питань що виникають, швидко адаптуються до нових умов ринку праці та здатні до постійного самовдосконалення. Основний тягар підготовки таких фахівців покладений на систему освіти, а безпосередню реалізацію такої проблеми забезпечують вчителі та викладачі навчальних закладів різних рівнів. Як наслідок сучасна професійна діяльність вчителя вимагає нового педагогічного мислення, саморозвитку, сприйняття альтернативних ідей.

Сформовані попередньою педагогічною думкою теоретичні уявлення про систему неперервної педагогічної освіти, що зберігають традиційну прихильність до її "знаннєвої" парадигми, предметно-орієнтованої професійної діяльності вчителя, локалізованого в часі і просторі способу його професійної підготовки, виявилися не здатними створити концептуальні підстави для якісного прориву до нової системи підготовки вчителя. Крім того, існуюча педагогічна освіта є досить консервативною і часто навіть протистоїть нововведенням, які б дозволили більш адекватно реагувати на потреби освітньої практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основі професійної педагогічної освіти лежать психолого-педагогічні концепції основоположниками яких є: А.О. Вербицький – розробив теорію контекстного навчання, що передбачає послідовне моделювання в формах навчальної діяльності студента предметного і соціального змісту його майбутньої професійної діяльності; В.І. Загвязинский – досліджує педагогічну інноватику, підготовку студентів до проведення психолого-педагогічних досліджень; Н.В. Кузьміна – автор теорії функціонування педагогічних систем, представлена методологія системно-структурного підходу до педагогічних явищ, обґрунтовані принципи вивчення діяльності вчителя і учнів, шляхи впровадження психолого-педагогічних даних в практику організації та управління педагогічним процесом; А.К. Маркова – ввела психологічну концепцію професіоналізму, яка включає: психологічні критерії, рівні, етапи просування людини до професіоналізму, види професійної компетентності, задачно-особистісний підхід до побудови професіограми і моделі фахівця; Л.М. Мітіна – розробила концепцію і технологію професійного розвитку вчителя, обґрунтовані і розкриті психологічні чинники, умови, механізми та рушійні сили творчої самореалізації вчителя в професії; Н.Г. Нічкало – працює над проблемами підготовки педагогічних кадрів для професійно-технічних навчальних закладів; М.Д. Нікандров – досліджував проблеми змісту вищої педагогічної освіти та активізації пізнавальної діяльності студентів; В.О. Сластьонін – автор і методолог концепції цільової дослідницької програми «Формування соціально-активної особистості вчителя»; В.І. Слободчиков – вивчав питання проектування систем розвиваючої загальної, вищої і післядипломної освіти; Л.Ф. Спірін – досліджував теорії і технології вирішення творчих педагогічних завдань студентами і вчителями, які відкривають шлях до формування професійно-педагогічних умінь; Т.І. Шамова – автор цілісної концепції управлінського циклу.

Потужність і роль досліджень педагогів та психологів внесених в теорію професійної підготовки учителів важко переоцінити. Їх дослідження заклали фундамент для переходу у системі вищої педагогічної освіти від "знаннєвої" до особистісно орієнтованої парадигми (Н.А. Алексєєв, І.Д. Бєх, Е.В. Бондарєвська, В.В. Горшкова, О.С. Гребєнок, В.С. Ільїн, А.В. Кірякова, І.А. Колєснікова, А.К. Маркова, В.В. Серіков, В.А. Сластьонін, А.П. Тряпїцина, Е.Н. Шїянов, І.С. Якіманська). Цей перехід обумовлений необхідністю відходу від однобічно-догматичної системи навчання при якій засвоєння навчального матеріалу базується на енциклопедично-алгоритмічному принципі. Сучасна професійна педагогічна освіта є складним комплексом в якому процеси оволодіння професією вже не зводяться лише до засвоєння знань та формування умінь, а органічно включені в більш загальну систему соціальної, культурної, професійної та особистісної самореалізації людини.

Наступним важливим аспектом сучасної педагогічної освіти, який обумовлений необхідністю підготовки сучасного вчителя, виступає безперервна освіта особистості – дане положення є базовим в сучасному світі й воно лежить в основі всіх реформаторських рухів стосовно освіти, виробництва та розвитку людства в цілому.

Мета статті – провести аналіз сучасного стану та визначити перспективи професійної підготовки майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Неперервна освіта учителів це базове положення сучасної системи їх професійної підготовки. Це пов'язано з вимогами розвитку сучасного суспільства, коли безперервна освіта стає основою конкурентної боротьби на ринку праці, набуває ролі особливого механізму розвитку людини, галузі виробництва, регіону чи країни в цілому. Також слід підкреслити роль особистості вчителя в освітньому процесі – він повинен постійно працювати над удосконаленням та розширенням професійних можливостей і особистісних якостей відповідно до трансформацій, що відбуваються в сфері культури, моральних цінностей, основ професіоналізму.

Провівши аналіз підготовки майбутніх учителів у вищій школі високорозвинутих країн світу Л.В. Коваль встановила, що домінантою у світовому освітньому контексті стає орієнтація на формування особистості, здатної творчо самостверджуватися, саморозвиватися та самореалізовуватися протягом життя, набувати основ професійної компетентності. Стратегія освіти в умовах загальноєвропейського простору побудована на методології, яка спирається

на інноваційний характер навчання майбутніх фахівців, пріоритетне значення ціннісної орієнтації освіти і спрямована на подолання кризи культури й духовності суспільства, зміцнює соціокультурний стрижень, допомагає повернутися до фундаментальної освіти, що дає цілісне бачення природи, людини та суспільства [2, 245].

Важливою функцією професійної освіти вчителя є формування його спрямованості на безперервне професійно-педагогічне самовдосконалення, підготовку для творчого вирішення складних завдань педагогічної діяльності. Формування такої спрямованості можливе, якщо педагог на всіх етапах професійного становлення виступає як суб'єкт здатний до самоорганізації, вільного свідомого вибору і прийняття педагогічної професії як пріоритетної життєвої цінності. Така організація підготовки вчителів реалізована в європейських країнах. Як зазначає О.Б. Проценко освіта в Європі має практичну спрямованість, розвиває навички самостійного навчання, творчого потенціалу, готовності до здійснення самоосвіти, професійного розвитку та навчання впродовж життя [4, 245]. Отже, необхідно не знижуючи ефективність теоретичної підготовки впроваджувати систему практичного навчання з посиленням особистісних компонентів професійного становлення майбутніх учителів.

Слід наголосити, що особистість майбутнього вчителя і його професійна підготовка займають центральне місце в системі педагогічної освіти. Не випадково найважливішим науковим напрямком в галузі освіти була і залишається подальша розробка проблеми професійної підготовки вчителя. Її особлива актуальність визначається тим, що без істотних змін щодо майбутнього вчителя до його освітньої діяльності, якісного оновлення системи професійно-педагогічного становлення, не відбудеться трансформація і шкільної освіти. Встановлено, що підготовка вимагає забезпечення готовності вчителя до здійснення навчальної, виховної, організаційної та розвивальної діяльності на основі творчого підходу. Реалізація професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності пов'язується нами з формуванням їх здатності до самоосвітньої та наукової діяльності.

При цьому особливу роль відіграє управління освітньою діяльністю студентів. Викладачі вищих навчальних закладів з позицій власного досвіду оцінюють та корегують діяльність студентів. Таким чином, стан професійної підготовки фахівця повноцінно може оцінити тільки інший фахівець по позиціях власного суб'єктивізму. Особистісний фактор як викладача так й студента в освітньому процесі не може розглядатися як дефект, він є невід'ємною складовою частиною цього виду людської діяльності. Весь попередній досвід розвитку людства передається наступним поколінням, що дозволяє здійснювати формування людини з розумінням сутності процесів, не біологічної істоти яка діє за шаблонами [5, 438].

За переконанням В.В. Осадчого сьогодні багато науковців і педагогів усього світу працюють над тим, щоб удосконалити професійну підготовку майбутніх учителів і посилити роль учителя в суспільстві. Одним із важливих чинників цього є визначення вимог до майбутніх вчителів, до їх професійної підготовки, яка повинна бути орієнтована на багатогранну майбутню професійну діяльність. Професійна підготовка майбутніх учителів повинна мати на меті не тільки засвоєння студентами сучасних знань із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої, культурної, гармонійно розвиненої особистості, а й пропагувати ідеї інклюзивної освіти, здоров'язберігаючого та ціложиттєвого навчання, освіти в інтересах сталого розвитку, компетентнісного підходу, демократії, створення єдиної зони європейської освіти, толерантності [3, 127].

Таким чином, ми підтримуємо думку І. Драч [1, 100], що на сьогодні актуальним є розробка нового галузевого стандарту підготовки вчителів на засадах компетентнісного підходу, що сприятиме формуванню у випускників умінь цілісного сприйняття оточуючого світу і відчуття єдності з ним, готовності до професійної діяльності та мобільності.

Висновки. Підготовка вчителя відбувається в межах навчальної діяльності, що характеризується: свободою вибору освітніх траєкторій і шляхів вирішення завдань професійного становлення (відмова від жорсткої системи закріплення студента за академічною групою; забезпечення вільного вибору навчальних дисциплін; відмова від нормування терміну навчання); продуктивною взаємодією викладача і майбутнього педагога, їх взаємозбагачення (навчання у співпраці); рефлексією, усвідомленням і виробленням моделі поведінки в колективі; становленням індивідуального стилю діяльності (створення умов для усвідомлення майбутнім вчителем своєї унікальності та самоцінності); спрямованістю на саморозвиток; творчістю; вироблення майбутнім учителем усвідомлених планів, прогнозів і сценаріїв своєї професійної діяльності; цілеспрямованою діяльністю по вдосконаленню професійної кваліфікації, підвищенням особистісного професійно-педагогічного потенціалу.

Система неперервної педагогічної освіти є інтегроване об'єднання освітніх інститутів, що забезпечують:

- відбір, поетапну підготовку і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, їх соціальну захищеність, можливість задоволення індивідуальних професійних запитів, динамічний розвиток професійного середовища;
- реалізацію закономірностей оволодіння педагогічною діяльністю, послідовне сходження від недиференційованої спрямованості на сферу праці вчителя до оволодіння стандартами педагогічної професійності і далі – до розвитку індивідуально-авторської концептуально-цілісної системи діяльності педагога;
- багаторівневу систему педагогічної інформації, що створює основу методологічного забезпечення праці вчителя;
- управління взаємодією установ допрофесійної, професійної підготовки вчителя та підвищення його кваліфікації на основі цілісної концептуальної цільової програми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драч І. Проблеми підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури / Ірина Драч // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Вітчизняна наука: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку»: збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 99-101.
2. Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: монографія / Л.В. Коваль. – [2-е вид., перероб. і допов.]. – Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. – 343 с.
3. Осадчий В.В. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів / В.В. Осадчий // Зб. наук. праць

- Бердянського ДПУ (Педагогічні науки). – Бердянськ: БДПУ, 2009. – № 4. – С. 118-127.
4. Проценко О.Б. Професійна підготовка викладачів вищої школи в магістратурі: досвід європейських країн / О.Б. Проценко // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 3 (11). – С. 238-245.
5. Prygodii M. Subjectivity, as an important component of educational process in higher educational institutions / M. Prygodii // Edukacja-Technika-Informatyka. – 2014. – № 5. – Р. 433-438.

Н.А. ПРИГОДИЙ. ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Резюме. В статье рассмотрены характеристики учебной деятельности студентов педагогических специальностей, способствующих их профессиональному становлению. Обосновывается значение системы непрерывного педагогического образования как интегрированного объединения образовательных институтов, обеспечивающих качественную профессиональную подготовку будущих учителей.

Ключевые слова: знаниевый подход, непрерывное образование, личностно ориентированный подход, подготовка учителей, профессиональная подготовка.

M.A. PRYGOPII. PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

The summary. In the article the characteristics of educational activity of students of pedagogical specialties that contribute to their professional development are considered. There is substantiated the significance of the system of continuous pedagogical education as an integrated association of educational institutions, that ensure the qualitative professional training of future teachers.

Key words: knowledge approach, continuous education, personality-oriented approach, teacher training, vocational training.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. С.Г. Карпенчук.

Одержано редакцією 30.03.2017 р.

УДК: 378

І.В. ЖЕРНОКЛЄЄВ

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Резюме. У статті розглядається практика формування готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності в Україні та перспектив використання інноваційного зарубіжного освітнього досвіду. Також, обґрунтовано зміст і особливості підготовки майбутніх учителів технологій на базі загальноосвітнього навчального закладу та визначення доцільності його поширення в освітню практику вищої педагогічної школи в Україні.

Ключові слова: вчитель технологій, технологічна освіта, готовність до професійної діяльності, професійна підготовка, євроінтеграція.

Актуальність та постановка проблеми. Сьогодні в Європі і в усіх розвинутих країнах світу якість освіти є справою державної ваги і передумовою соціальної стабільності. Саме тому Україна обґрунтовано визначила свій освітній вектор розвитку, що спрямований на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснюючи реформування освітньої діяльності в контексті європейських вимог і рекомендацій, які складають основу Болонського процесу. Це передбачає перспективу поступового входження вітчизняної освітньої галузі до єдиного загальноєвропейського освітнього простору, характерними рисами якого є: якість освіти, мобільність студентів, викладачів, дослідників, різноманіття і гнучкість змісту навчальних планів, освітніх програм, педагогічних технологій і багато інших складових академічного життя вищих навчальних закладів.

Сучасна вітчизняна і зарубіжна освітня практика вищої школи дає підстави стверджувати, що успішність професійної підготовки вчителя технологій, як і будь-якого вчителя-предметника, значною мірою залежить від системно сформованої у нього готовності до майбутньої професійної діяльності. Однак, у частині результативності формування готовності вітчизняних студентів до професійної діяльності існують проблеми. Так, у складі вищезазначеної готовності доцільно виділяти, з одного боку, психологічну, психофізіологічну і фізичну готовність, а з іншого – науково-теоретичну і практико-орієнтовану підготовку вчителя, яка крім профпридатності включає в себе спеціальні уміння і навички. Це значно відрізняється від європейських підходів, коли формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів технологій здійснюється системно і в умовах максимально наближених до реального навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу [1].

Саме тому актуальність вирішення проблеми поліпшення вищезазначеної готовності у студентів вимагає пошуку ефективних шляхів формування у майбутніх учителів технологій системних уявлень про зміст і характер своєї професійної діяльності, теоретичні знання, практичні вміння і навички забезпечення творчого наповнення педагогічної діяльності, організацію та управління навчальним процесом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливою вимогою, яка ставиться до майбутніх вчителів технологій, з огляду на державну освітню політику в країнах Західної Європи – бути відповідними професійно рівню розвитку суспільства, сучасної науки і виробництва, до створення умов удосконалення розумових і фізичних здібностей кожного з учнів з метою формування законослухняного громадянина-трудівника, творчу особистість, головну опору західного суспільства.

Вітчизняні і зарубіжні вчені у чисельних публікаціях як теоретичного, так і практичного характеру (Б. Вульфсон, О. Джурицький, К. Корсак, Н. Ничкало, Л. Пуховська, А. Сбруєва) звертають значну увагу на практико орієнтованість

© І.В. Жерноклєєв, 2017